

FRANKL JÓZSEF: CSORBA JÓZSEF EGYKORÚ LEVELE¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

Az 1848. március 15-i forradalom és a március 30–31-i forradalmi megmozdulás után a Batthyány-kormány április 14-én Pozsonyból Pestre tette át székhelyét. 1848. április 26-án kormányhatározat született tíz állandó nemzetőrségi zászlóalj felállításáról, aminek egyik oka nyilván Jellacsics szervezkedése volt. A bán ugyanis a tartományülés után átvette a parancsnokságot a horvát határőrök felett; haditáborokat létesített, a népet Magyarország ellen uszította.

Az 1848-as forradalom megteremtette a polgári reformtörekvések megvalósításának lehetőségét az egészségügy terén is. Eötvös József azonnal hozzáfogott – Balassa János tervei alapján – az orvosi ügyek megreformálásához. 1848. május 1-jén Klauzál Gábor vezetésébe került az egészségügy, de nem volt idő a tervek megvalósításához. Megindult a támadás a forradalom ellen, s az egészségügyi szervek feladata a hadi egészségügy megszervezése lett.

A magyar kormány – Kossuth felhívására – a betegen is fáradhatatlan Csány személyében teljhatalmú biztost rendelt a Dunántúlon táborozó seregek fölé, a közelfekvő megyéket pedig utasította, hogy hathetes felváltásos rendszerrel mozgósítsák nemzetőreiket a Dráva-part őrzésére. És a hatóságok most, látva a lelkesedést, nemcsak a kötelezetteket, hanem a nincsteleneket is felvették a nemzetőrök lajstromába és elindították az ellenség felé.

Jellacsics szeptember 11-én lépte át a Drávát és gyorsan haladva Pest felé, elfoglalta Székesfehérvárt. Batthyány szeptember 13-án fegyverbe hívta Dunántúl népét! Ez a saját bőrén érezte a bán embereinek viselkedését: a rablást, gyújtogatást, rekvirálást és a békés lakosok agyonlövését. A dunántúli parasztok fejszét, kaszát, vasvillát ragadtak. Először Nagykanizsa lakói ütköztek meg az ellenséges járőrökkel, majd másutt is felkelt a nép: az utóvédeket sorra foglyul ejtették, az élelmezést és felszerelést szállító járműveket hatalmukba kerítették, teljesen elvágták a bán összeköttetését a hátszaggal.

Szeptember 29-én zajlott le a pákozdi csata, magyar honvédség tűzkeresztsége. E győzelem mámorában írta Petőfi:

„Fut Bécs felé Jellacsics, a gyáva, Seregének seregünk nyomába!”

A somogyi helyzetet megismerhetjük Csorba József megyei első fizikus beadványából. A beadványon nincsen dátum, de keltezésének időpontja mégis megállapítható, mert hivatkozik a mellékelt keltezett számlára. A „Rechnung” aláírója, „Christian Jungh”, a dátum „Pesth, den 23 October 1848” és 14 rovata a legkülönbözőbb sebészi műszereket tartalmazza pontos árjegyzéssel. A beadvány tehát 1848 október végéről származik.

A beadvány szövege a következő:²

¹ Forrás: Frankl József: Somogy megyei adatok a szabadságharc egészségügyéhez. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 1637–1638.

² Az eredeti iratok a Somogy megyei Levéltár „Csorba-anyag”-ában találhatóak.

„Tekintetes Megyei Bizottmány!

Már a' nyáron éreztem, hogy a' Nemzet-örök körül a' sebészi eszközök szükségesek; azonban költséget szaporítani nem akarván a' járási orvosok kezén levő polgári eszköz-készülettel igyekeztem segíteni, – a' kaposi járást az Igalból indult önkényes sereg orvosa Dr. Pethe gondviselése alatt el is vitte, – minn azonban eddig segíteni lehetne a' központi eszköz-készülettel.

Népünk inkább közeledik a' harcziás csatákhoz, 's mit már más Megyék megszereztek, én is tovább halasztani károsnak vélvén im bényújtom azon jegyzéket, mellyből kitetszik mind a' sebészi eszközök neme mind azoknak áruk: ilyen példány kell annyi a'hány zászló-alj van, 's ha kérésem helyesnek találtatik, az említett tábori sebész eszközök megszerzése eránt kegyesen intézkedni méltóztasson a' Tetts Megyei Bizottmány.

Valamint az eszközök használása, úgy azokra szükséges gondviselés a' tábori fő-orvos kötelessége, – mi mellett természetesen minden orvosnak kell lennie zseb-készületnek. (Bindzeug)

Ki vagyok
A Tetts Megyei Bizottmány
alázatos szolgája
Csorba József
mk.
első rendes fő-orvos”

A beadványban említett Pethe dr. valószínűleg Pet(h)e Zsigmond dr., akiről Hógyes ezt írja: „Született Böhönyén, Somogymegyében 1825. február 19-én. Tanulmányait a pesti egyetemen végezte, a hol 1848-ban orvos-sebészdoctorrá avattatott. 1863/64-ben a fürdőgyógyászat magántanára lett. 1874–76-ban a székesfehérvári főreáliskolában tanár volt. Innen került Máramaroszigetre, ahol 1883. február 2-án meghalt.” Érdekes, hogy neve hiányzik Zétény összefoglaló munkájából.

A beadvány hangja kétségtelenül mutatja Csorba hazafias aggodalmát és azt a törekvést, hogy a nemzetőrség el legyen látva sebészi eszközökkel. Engedelmeskedett – bár elég kényelmesen – a magyar királyi kormánynak. A törés akkor történt, amikor választania kellett később a nemzet és a király között; Csorba a királyt választotta. Ezzel eldöntötte sorsát, amelynek kiváló szakmai eredményeire aulikus szemlélete s annak következményei árnyékot borítanak.